

KOREYS VA O'ZBEK XALQ MAQOLLARIDA AYOLLARGA OID MAQOLLARNING LINGVOMADANIY TADQIQI

Azimova Parizod Azamat qizi

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti

Sharq filologiyasi fakulteti

Koreys tili va kafedrası katta o'qituvchisi

E-mail: parizodaazimova3@gmail.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada koreys va o'zbek xalq maqollarida ayol obrazining lingvomadaniy xususiyatlari tahlil qilinadi. Har ikki xalqning qadriyatlari, gender stereotiplari, oilaviy hayotga bo'lgan qarashlari va ayol mavqeiga munosabati maqollar asosida solishtiriladi. Tadqiqot davomida ayolga oid paremiologik birliklarning semantik, pragmatik va madaniy qatlamlari izohlanib, o'xshash va farqli jihatlar aniqlanadi. Tadqiqot natijalariga ko'ra, koreys va o'zbek maqollarida ayol jamiyatning muhim tayanchi sifatida e'tirof etilsa-da, patriarxal qarashlarning intensivligi va madaniy asoslarda ayrim farqlar mavjud.*

Kalit so'zlar: *lingvomadaniyat, gender lingvistika, koreys maqollari, o'zbek maqollari, ayol obrazi, paremiologiya, madaniy stereotiplar.*

Kirish

Xalq maqollari – bu avloddan avlodga o'tib kelayotgan, xalqning bor tajribasi, donishmandligi, qarashlari va madaniy xotirasini mujassam etgan hikmatli birliklardir. Har qanday xalqning maqollariga nazar tashlar ekanmiz, ularning nafaqat hayotiy falsafasi, balki jamiyatning ijtimoiy tuzilishi, erkak va ayolga munosabati, oila va tarbiya kabi masalalardagi qarashlari mujassam bo'lganini ko'ramiz. Shu bois maqollar lingvomadaniy tadqiqot uchun eng boy manbalardan biridir. Sharq xalqlarida ayol obrazining tutgan o'rni muhim bo'lib, bu mavzu koreys va o'zbek maqollarida ayniqsa yorqin ifoda topgan. Oila markaziy qadriyat hisoblangan har ikkala madaniyatda ayol oilaning boshqaruvchisi, farzand tarbiyachisi, mehr-oqibat manbai sifatida tasvirlanadi. Biroq har ikkala xalqning tarixiy rivojlanish jarayoni, diniy an'analari, konfutsiychilik va islom ta'siri ayolning maqollardagi obrazida turlicha qatlamlarni yuzaga keltirgan. Ushbu maqolada koreys va o'zbek xalq maqollarida ayol obrazini lingvomadaniy nuqtayi nazardan o'rganish, ularning semantik, madaniy hamda ijtimoiy asoslarini tadqiq qilish maqsad qilingan. Tadqiqotning dolzarbligi shundaki, bugungi globallashuv jarayonida milliy identitetni belgilovchi qadriyatlardan biri sifatida paremiologik birliklarni qiyosiy tahlil qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Koreys xalqining ayolga bo'lgan munosabati asosan uch asosiy madaniy omil bilan belgilanadi: konfutsiychilik, an'anaviy oilaviy tuzilma va Sharq falsafasi. Konfutsiychilik

ayoldan itoatkorlik, halollik, sabr-toqat, sadoqat, mehnatsevarlik kabi fazilatlarni talab qiladi.

Koreys maqollarida ayolning ijtimoiy vazifasi ko‘proq oilaga bog‘langan:

- “아내가 좋아야 가정이 산다” — “Xotin yaxshi bo‘lsa, oila yashaydi.”
- “현명한 아내는 남편을 일으킨다” — “Dono xotin erni ko‘taradi.”
- “딸은 집안의 꽃이다” — “Qiz — uy guli.”

Bu maqollardan ko‘rinib turibdiki, ayol oilaning barqarorligi uchun asosiy shaxs sifatida talqin etiladi. Ayolning dono, mulohazali, mehnatkash bo‘lishi oila omonligining garovi sifatida baholanadi. Biroq patriarxal tuzum izi sifatida ayrim maqollarda ayolning uy ichidagi mavqeining cheklanganligi ham ko‘zga tashlanadi:

- “여자의 말이 많으면 집안이 망한다” — “Ayol ko‘p gapirsa, uy barbod bo‘ladi.”
- “여자는 나서면 안 된다” — “Ayol oldinga chiqmasligi kerak.”

Bu kabi maqollar tarixiy ijtimoiy tafakkur mahsuli bo‘lib, bugungi zamonaviy koreys jamiyatida tobora o‘z o‘rnini yo‘qotib bormoqda. Shunga qaramay, ular madaniy xotiraning bir qismi sifatida ahamiyatini yo‘qotmaydi.

O‘zbek xalqining ayolga munosabati, bir tomondan, islom dini ta’limotlari, ikkinchi tomondan, qadimiy turkiy urf-odatlar bilan uyg‘unlashgan holda shakllangan. O‘zbek og‘zaki ijodida ayol – ona, xotin, qiz sifatida yuqori qadrlanadi.

Ona obraziga oid maqollar:

- “Onaning duosi– farzandga yor.”
- “Ona — muqaddas zot.”
- “Ona bir umr — vatan bir umr.”

Bu maqollar o‘zbek dunyoqarashida onaning ilohiylashtirilgan maqomini aks ettiradi.

Xotin obraziga oid maqollar:

- “Yaxshi xotin — yurtga davlat.”
- “Xotin yaxshi — oila yaxshi.”
- “Ayol — uy jamoli.”

O‘zbek mentalitetida xotin oila va uy bekasi sifatida ko‘riladi, uning mehribonligi, sadoqati, halolligi qadrlanadi.

Qiz obraziga oid maqollar:

- “Qiz bola — gul bola.”
- “Qiz uyda — chiroq uyda.”
- “Qiz farzand — uy jamoli.”

Qizlar noziklik, latofat, tarbiya, go‘zallik ramzi sifatida baholanadi.

Shu bilan birga, patriarxal dunyoqarash yorqin aks etgan maqollar ham mavjud:

- “Ayolning aqli — erida.”
- “Ayolning so‘zi uzun.”
- “Ayolni yengil olma, o‘zni og‘ir qilma.”

Bu maqollar o‘tgan asrlardagi ijtimoiy sharoitlarni aks ettiradi va ularning ba’zilari zamonaviy qadriyatlarga zid bo‘lsa-da, folklorda yashab qolgan.

O'xshash jihatlar

1. Ayol oilaning tayanchi

Har ikkala madaniyatda ayol oila mustahkamligining asosiy omili sifatida ko'riladi. Uy-joy barakasi, tinchlik, farovonlik ayol bilan bog'langan.

2. Ona ramzining yuksak qadrlanishi

Koreysda “어머니는 하늘이다” — “Ona – osmon.”

O'zbeklarda “Ona — muqaddas zot.” Har ikkisi onaning ulug' maqomini anglatadi.

3. Qiz obrazining latofat bilan bog'liqligi

Koreyslarda: “Qiz — uyning guli.”

O'zbeklarda: “Qiz — uy chirog'i.”

4. **Patriarxal stereotiplarning mavjudligi** Har ikki folklorda ayolning haddan tashqari faol bo'lishi nomaqbul deb hisoblangan.

Farqli jihatlar

1. **Konfutsiychilik vs. islomiy-axloqiy qadriyatlar** Koreys maqollarida itoatkorlik, tartib-intizom birinchi o'ringa qo'yiladi, o'zbek maqollarida esa mehr-shafqat, tarbiya, duoning qadr-qimmatini ko'proq ulug'lanadi.

2. Ayolning jamiyatdagi roli talqini

○ Koreys maqollarida ayolning asosiy vazifasi uy boshqaruvi, iqtisodiy tejamkorlik bilan bog'lanadi.

O'zbek maqollarida esa ayol ko'proq tarbiya beruvchi, mehr manbai sifatida talqin etiladi.

Lisoniy obrazlar farqi

Koreys maqollarida “gul”, “uy”, “tog”, “osmon” kabi metaforalar ko'p uchraydi.

O'zbek maqollarida esa “duo”, “nur”, “jamol”, “baraka” kabi diniy-axloqiy obrazlar ustun.

Gender rollarining qat'iyligi

Koreys patriarxal modeli o'zbeklarnikidan qat'iyroq bo'lib, maqollarda ayolning jamiyatdagi mustaqil rolga kam urg'u beriladi. O'zbek maqollarida esa ayolning dono, oqila, oilani boshqaruvchi jihatlari ham e'tirof etiladi.

Ayolga oid maqollar tahlilidan uch asosiy qatlam aniqlanadi:

Semantik qatlam

Ayol obraziga oid asosiy semantik maydonlar:

- mehr, tarbiya, duoyi xayr (o'zbeklarda),
- itoatkorlik, sabr-toqat, mulohazalilik (koreyslarda),
- go'zallik va latofat (ikkalasida ham).

Pragmatik qatlam

Maqollar tarbiyaviy maqsadlarda qo'llanadi:

- o'g'illarda ayolga hurmat,
- qizlarda odob, ibo, mehnatsevarlik,
- oilaviy totuvlikni targ'ib qiladi.

- **Madaniy qatlam**

Ayol obrazi orqali xalqning:

- diniy e'tiqodi,
- qadimiy urf-odatlar,
- ijtimoiy tuzilmasi,
- gender rollari ifodalangan.

Xulosa

Koreys va o'zbek xalq maqollarida ayol obrazi o'xshash jihatlarga boy bo'lsa-da, ularning talqinida madaniy farqlar mavjud. Koreys maqollarida ayol ko'proq uy boshqaruvchisi, itoatkor va sabrli inson sifatida talqin etiladi; buni konfutsiychilik an'analari belgilagan. O'zbek maqollarida esa ayol, avvalo, ona, tarbiyachi, mehr-oqibat manbai sifatida ulug'lanadi; bu islomiy-axloqiy qadriyatlarga tayanadi.

Har ikkala xalqning maqollarida patriarxal stereotiplar mavjud bo'lsa ham, o'zbek maqollarida ayol donoligi va oilani boshqarish qobiliyatiga ko'proq e'tibor qaratiladi. Koreys maqollarida esa ayolning jamiyatdagi mavqei ko'proq uy ichidagi roli bilan chegaralanadi.

Ushbu lingvomadaniy tahlil koreys va o'zbek xalqlari qadriyatlari o'rtasidagi umumiylik va farqlilikni yoritishda, shuningdek gender lingvistikasiga oid tadqiqotlar uchun muhim ilmiy asos vazifasini bajaradi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Берматов А. О'zbek paremiologiyasi asoslari. – Toshkent: O'zbekiston, 2010.
2. Rahimov S. O'zbek xalq maqollari va ularning tasnifi. – Toshkent: Fan, 2018.
3. Jo'rayev N. Lingvomadaniyat va til birliklari. – Samarqand, 2020.
4. 김수영. 한국 속담의 문화적 의미. – 서울: 박이정, 2015.
5. 최영애. 한국 여성에 대한 속담 연구. – 부산대학교 출판부, 2012.
6. Park, J. Gender roles in Korean Proverbs. Journal of Korean Culture Studies, 2017.
7. Mamatqulova Z. O'zbek va koreys maqollarining qiyosiy tahlili. – TDSHU ilmiy to'plam, 2022.
8. Xo'jayev A. O'zbek xalq og'zaki ijodi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2015.
9. Lee, S. Traditional Korean Family and Gender Relations. Seoul University Press, 2014.